

По-рано, през 1847/48 г., са донесени български книги от пловдивчанина Никола Султанов, който учителства две години в Устово, а след това в Горно Райково, но това са отделни опити. През учебната 1862/63 г. Христо Ковачев трайно въвежда българския език в училището.⁵

По негова инициатива и с помощта на местните първенци Сава Стратев, Хаджи Христо Попгеоргиев и Хаджи Иван Бечев се изгражда нова триетажна училищна сграда. Набавени са чиновове, черни дъски и учебни помагала. За пръв път тук е доставен голям географски глобус. Учениците са разпределени по възрастови групи. Ковачев въвежда „звучната метода“ и разказа пред учениците. Като новост за училищната практика в Устово и областта провежда училищни беседи и утра, на които децата показват своите знания. Той обогатява програмата на училището с редица светски дисциплини: граматика, история, география, аритметика и природознание. Обучението провежда по системата на училищата от вътрешността на страната. С учебното съдържание, организацията и методите той дава първия образец за новото светско българско училище в Средните Родопи. Така подготвя условията в следващите години училището да прерасне в класно (Гиневски 2012, 162 – 166).

За преодоляната духовна затвореност на среднородопските селища през първата половина на XIX в. говори и фактът, че устовската община взема решение да изпрати ученик за стипендиант в Русия. Запазена е кореспонденцията с руския консул Найдено Геров по уреждането на този въпрос. В едно негово писмо до вицедиректора на Азиатския департамент в Петербург А. Енгелгорд се съобщава, че за държавен стипендиант в духовните руски учебни заведения ще предложи юноша от окръг Ахъчелеби.

В резултат на тези усилия за обучение в Киев на 2 ноември 1871 г. заминава Атанас Каишев от с. Чокманово, завършил Пловдивското българско класно училище (Гиневски 1994, 75 – 76).

След Ковачев достоен заместник в устовското училище е Димитър Димов Праматоров (Македонски), родом от с. Скребатно. Получава високо образование за времето във френския колеж „Сен Лазар“ в Солун. След завършването учителства в колежа по български език и в родното си село. Продължава образованието си в Пловдивското училище, откъдето идва в Устово. Тук открива първия „подготвителен“ клас в Ахъчелебийско, съставен от напреднали ученици на мъжкото взаимно училище.

⁵ Славееви гори, кн. 5-6, 1894, 18-23.